

© BERT DRIESSEN

SCHAPEN INZETTEN VOOR LANDSCHAPSBEHEER

Is maaien beter dan begrazen? Is het zo dat streekeigen grazers niet deugen? Is landschapsbeheer een bron van inkomsten voor landbouwers? Op een infodag over het begrazingsproject met schapen in het gebied Duinengordel in Meeuwen-Gruitrode kregen we een antwoord op deze vragen. – *Luc Van Dijk*

In het schapenbegrazingsproject worden ecologische doelstellingen gerealiseerd in het kader van het project 'Duinengordel, landschap van goud' in Meeuwen-Gruitrode. Dit project wordt gedragen door de gemeente, het Proef- en Vormingscentrum voor de Landbouw Bocholt en het Agentschap voor Natuur en Bos. Partners zijn KU Leuven-Campus Geel en het Biotechnicum. Het project wordt gedeeltelijk gesubsidieerd door het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling. De eerste doelstelling is het opstarten van een gerichte extensieve schapenbegrazing in natuur- en bosstructuren als economisch, ecologisch attractief voorbeeld van duurzaam landschapsbeheer. Deze begrazing moet leiden tot minder verbossing van de open natuur en een verhoging van de structuurvariatie en biodiversiteit van de landduinen en schrale graslanden en heideterreinen. Tweede objectief is te

onderzoeken welke rol de landbouw kan spelen als medebeheerder van de open ruimte. En ook, wat is het potentieel economisch nut door de werkgelegenheid die zo een project kan opleveren? De toeristische, educatieve en recreatieve troeven zijn een derde insteek. "De aanwezigheid van een kudde schapen moet niet alleen bijdragen aan landschapsbeleving maar biedt ook educatieve mogelijkheden en kansen voor toerisme", aldus schapen van Leefmilieu Koen Geusens van Meeuwen-Gruitrode in zijn toelichting. "Omdat we participatie en communicatie belangrijk vinden, organiseren we ook bezoekdagen en evenementen zoals een startdag of een picknick met de herder."

Via gps-technologie kan je de route van de kudde volgen. Zo wordt de bevolking bij het project betrokken. Dat helpt ook de wetenschap vooruit omdat de begraasde oppervlakte, informatie over het gedrag

van de kudde en zo ook de vegetatieontwikkeling goed opgevolgd kunnen worden.

Lise Hendrick, regiobeheerder Hoge Kempen van het Agentschap Natuur en Bos, geeft een overzicht van de resultaten. "Na 2 jaar worden de effecten zichtbaar. In het duinengebied is er een positief effect doordat zandige plekken open gehouden worden. Uit de ervaringen blijkt andermaal het belang van een goede planning, goede begrazingsplannen en een goede opvolging. De stuurbaarheid van de kudde geeft kansen om de intensiteit van de begrazing te regelen. Praktische moeilijkheden die de kop opsteken zijn de bescherming van landbouwakkers en de drinkwatervoorziening. Ook moeten de herders rekening houden met de impact van schrale terreinen op de toestand van de dieren. Communicatie, zowel intern als extern, is essentieel."

Het Agentschap Natuur en Bos is verantwoordelijk voor de planning en de visieontwikkeling. De uitvoerder van het project is vzw Landschapszorg Antwerpen-Brabant-Limburg die ook belast is met de uitwerking van het logboek en het gedetailleerd begrazingsregister. Het projectgebied beslaat ongeveer 125 ha. Concreet wordt er gewerkt met een geherderde schaapskudde van 295 schapen van de rassen Drents heideschaap en Kempisch heideschaap. Er wordt gerekend op 125 graasdagen van 15 mei tot 15 oktober. De schapen grazen 7 dagen op 7 onder verscheidene herders.

Verspreiding van zaden

De partners brengen niet alleen hun expertise in, maar kunnen ook leren uit het project. De leerlingen van het Biotechnicum Bocholt werden ingeschakeld in het onderzoek. Zij onderzochten de rol van schapen bij de verspreiding van plantensoorten door het transport van zaden via de wol, de hoeven en de mest – een boeiende oefening. Zij leerden hoe zij een correct staal van de wol moesten nemen om geen getransporteerde zaden verloren te laten gaan ... Zo werden in de vacht zaden van de speerdistel, berk, heide en gras teruggevonden. De algemene conclusie was dat het succes van de verspreiding van zaden afhankelijk is van de variatie in het gebied.

Landbouwers als landschapsbouwers

Kunnen landbouwers ingeschakeld worden bij beheerwerken? En is landschapsbeheer een bron van inkomsten voor landbouwers? Bart Schoukens, secretaris van Agrobeheercentrum Eco², de koepelorganisatie van de agrobeheergroepen in Vlaanderen, is goed geplaatst om die vraag te beantwoorden. Agrobeheercentrum Eco² begeleidt werken in het kader van agrarisch landschaps- en natuurbeheer via agrolaanneming. "Agrobeheergroepen zijn samenwerkingsverbanden van landbouwers en tuinders rond agrarisch landschaps-, natuur- of waterbeheer", legt Bart Schoukens uit. "Initiatiefnemers zijn de plaatselijke lokale land- en tuinbouwers. De samenwerking biedt goede kansen om gebiedsgericht landschapsbeheer uit te voeren binnen een economische landbouwactiviteit. Terwijl de activiteit rond landschapsbeheer op zich ook economisch verantwoord moet zijn." Voor de landbouw biedt agrarisch landschapsbeheer kansen omdat in die gebieden extensieve landbouw kan samengaan met

het nastreven van natuurdoelstellingen. Waarbij de zekerheid blijft dat de percelen beheerd worden en tegelijk voederwinning mogelijk blijft. Continuïteit is belangrijk. Een opbrengstdaling moet gecompenseerd worden door een vergoeding voor de prestaties in het kader van natuurbeheer. Een bijkomende troef kan de alternatieve vermarkting zijn van kwaliteitsproducten. Het is belangrijk dat de landbouwers nauw betrokken worden bij het project.

.....
De stuurbaarheid van de kudde geeft kansen om de intensiteit van de begrazing te regelen.
.....

De deelnemers van de infodag bezochten ook de schaapskudde in het projectgebied in Gruitrode.

Maaien of begrazen?

Maar wat is nu eigenlijk te verkiezen, maaien of begrazen? "Maaien en begrazen maken deel uit van een breder maatregelenpakket en zijn maar 2 van de mogelijk te nemen maatregelen om een bepaald doel te bereiken", doceert Dries Gorissen, celhoofd beheer Limburg. "Maaien en grazen passen in overgangsbeheer waar de natuur 'begeleid' wordt in een bepaalde ontwikkeling. Begrazen of maaien, het is een heel genuanceerd beeld. Het hangt af van de fauna en flora. Bepaalde dieren of bepaalde planten voelen zich beter in een begraasd gebied, andere zijn gebaat bij maaibeheer. De doelstellingen moeten bepaald worden in functie van de soorten en de leefgebieden. De opvolging is belangrijk."

Vreemd of van bij ons?

Als we dan kiezen voor begrazing, moet dat dan met Schotse hooglanders of woudbuffels of gaat dat ook met streek-eigen grazers? Bert Driessen van KU Leuven-Campus Geel legt uit: "We hebben verscheidene schapenrassen, geitenrassen en rundveerassen 'van bij ons' die meer nog dan exotische grazers geschikt zijn voor beheerlandbouw. Wat telt, is dat het vrij homogeen, sterke, robuuste dieren zijn met goed beenwerk. Ze moeten zelfredzaam zijn tijdens de lammerperiode en goede moedereigenschappen hebben. Grazen doen ze even goed of even slecht want grazen is niet genetisch bepaald. Het begrazingsresultaat wordt bepaald door veel factoren zoals het kuddegedrag, het geslacht, het dagritme, de grootte van de dieren ... Het klimaat en hittestress spelen een rol. De conditie en

het hongergevoel eveneens. Andere elementen zijn de soort vegetatie en de aanwezigheid van belagers. Al deze elementen samen genomen, wordt het duidelijk dat er veel variatie mogelijk is in het begrazingsresultaat. Een probleem van lokale grazers is dat er nog maar zeer weinig kwekers overblijven. Van de ongeveer 130.000 schapen in Vlaanderen zijn er maar 8000 van de lokale schapenrassen. Bij de lokale rundveerassen speelt ook het probleem van het kleine aanbod van stieren en het gevaar van inteelt." ■